

Minder fra Biskop Hertz's Tid'.

Væsentlig efter hans Datters Optegnelser
meddelt af Kammerherreinde **H. Stemann** i Ribe.

I Vinterens Løb (1820—21) blev det nu afgjort, at Michael² skulde tilbage til København for alvorligt at tage fat paa sit teologiske Studium, og i det tidligste Foraar forhørte man sig i Kolding om Lejlighed med et godt, sikkert Fragtskib, som han kunde sejle med lige til København for at spare paa Rejseomkostningerne, som med Ageposten ikke var nogen Ubedelighed. Denne beregnedes nemlig saaledes:

	Rdlr. M. Sk.
37 Mil à 38 Skilling	14 3 14
Indskrivning.....	6

¹Fortsættelse af tidligere Optegnelser („Fra Ribe Amt“ IV og V). De af Bispedatteren Lise Hertz (siden gift Fich) nedskrevne Erindringer om Hjemmet og Slægten i Tiden før Flytningen til Ribe (1820) findes nu trykte i „Domprovsten i Roskilde“ (Memoirer og Breve, udgivne af Jul. Clausen og P. Fr. Rist, X, København 1909).

²Lise Hertz's yngste Broder Jens Michael H., født 1802, død 1828 som Kateket i Hjørring.

Drikkepenge til Postillonen paa 10 Stationer			
a 13 Sk. pr. Station.....	1	2	2
Overfart Korsør—Nyborg ¹	2	2	4
Ekstrabetaling for samme Overfart		3	3
	Ialt 18 5 13 ²		

Ageposten gik igennem uden andre Ophold end dem, som nødvendiggjordes af Beden og Skiftning af Heste. Man kørte Dag og Nat og brugte 3 Dage. Den benyttedes dengang i Almindelighed kun af Haandværkssvende og meget tarvelige Folk. Bedre stillede Personer brugte i Reglen Ekstrapost; dette var dog en meget dyr Befordring, der bestiltes fra Station til Station og tillod de Rejsende at hvile ud efter Ønske.

Man fik da Underretning om, at Andreas Wissing³, en af Koldings vigtigste Handelsmænd paa den Tid, straks før Paaske afsendte en godtsejlende Jagt til Hovedstaden, ført af en flink og paalidelig Skipper, og kunde medtage Passagerer for 4 Rd. pro persona, Kosten iberegnet.

Da der nu atter og atter var kommet Anmodninger fra Roskilde og København om, at Lise maatte komme derover en Tur, og det desuden var afgjort, at Biskop Hertz og Bispinden vilde tage derover, saasnart Bispen kunde forlade sit Embede, fordi han selv maatte tale med Kongen om de forhulede Embedsindtægter, saa blev det bestemt, at Lise skulde tage med Michael, og dette lod sig saa meget bedre gøre, som Borgmester

¹ For Overfart over Lille-Bælt beregnedes ingen særlig Godtgørelse.

² Taksterne skiftede forøvrigt meget hyppigt som Følge af varierende Krav fra Vognmændenes Side, vekslende Foderpriser o. lign.

³ Købmand og Stadthauptmand i Kolding, † 1836.

Heilmanns ældste Datter, Johanne, ogsaa fik Tilladelse til at rejse med.

Efter modtagen Besked fra Kolding drog de tre Rejsefæller saa af Sted Skærtorsdag Morgen, 19. April, forsynede med et Par vældige Madkurve. Husmødrene havde intet sparet: Skinke, Oksetunge, stegte Høns, Ænder o. s. v. o. s. v., og Fædrene havde lagt Vin og Punchekstrakt til. Ungdommen glædede sig forud over alle de dejlige Levninger, man skulde medbringe til de forskellige Værtinder, naar man ankrede op ved Hovedstaden. Thi det var blevet forsikret, at en god Sejler kunde tilbagelægge Vejen fra Kolding til København i 18 Timer, og at 2 Døgn i alt Fald var det højeste, der behøvedes til den Fart. Lise var bedt til Bal i Roskilde 2den Paaskedag og svingede sig allerede i Tankerne rundt med kære Venner i den gode gamle Palaissal. Hanne Heilmann havde en Søster til Konfirmation i Ribe det Aar og var ked nok af ikke at kunne overvære denne Højtid, men trøstede sig dog ved at skulle se en saadan i Københavns Kirker og var i det hele henrykt over engang at faa Hovedstaden at se.

Saa snart som man i Kolding var kommen af Vognen hos Kancelliraad Limschou¹, blev Michael af Gaardskarlen vist hen til Købmand Wissing for at melde, at Selskabet var sejlferdigt, men det var ikke ganske efter Ønske, da han kom tilbage med den Besked, at før Lørdag Morgen var der ikke tænkt paa at sejle. Saa skulde det jo falde vanskeligt at komme til Paaskebal i Roskilde.

Imidlertid lagde det dog et Balsamblad paa Saaret, at der var Indbydelse fra Wissings til at spise der

¹ Postmester i Kolding, siden Justitsraad († 1850).

Fredag Middag, og saa vilde Familiens to ret vakre Døtre¹, om Eftermiddagen køre med dem til Christiansfeld, og Torsdag Aften tilbragte man endnu meget behagelig hos Borgmester Heilmanns Bekendte, Toldkasserer Bøghs, en vakker Familie med mange Børn.

Christiansfeld gjorde ellers ikke det ventede Indtryk paa det unge Selskab, der for det første ikke fandt Egnen smuk og dernæst var meget skuffet over, at der ikke hele Dagen paa Langfredag var Gudstjeneste, hvorved Sangen ogsaa skulde være saa udmærket smuk, ligesom man havde hørt, at Søstrene be- værtede med The og Hvedebrød, der blev baaret om i store Kurve. Dette „Liebesmahl“ holdtes imidlertid først Paaskelørdag, og i den Tid, man var i Christiansfeld, fra Kl. 4 til 7, stod ogsaa Kirken lukket. Lise kunde heller ikke finde Smag i de Haandarbejder, der var udstillede til Salg i Søsterhuset. Hun fandt baade de hvide Broderier, Strikkesager og Dukkerne tarvelige og klodsede. Da man lige kom ud af Døren og vilde gaa ned ad Trappen ud paa Gaden igen, blev Vejen spærret af et Dusin overgivne, unge, hvidklædte Piger, der raabende og skrigende kom styrtende ned fra anden Etage og endelig for ud i en Gaard eller Have i fuld Galop. Det var naturligvis Pensionærer, men Lise antog dem for Søstre og var ogsaa her skuffet, da hun havde hørt meget om det stille, alvorlige Væsen i Christiansfeld.

I Gæstgivergaarden fik man derefter et ret godt Aftensmaaltid og kørte hjem i smukt Vejr,

¹ Den ene senere gift med Apoteker Albinus, Assens, senere Ejer af „Bellevue“ ved Kolding; den anden gift med Kammerjunker V. Lützu, Premierløjtnant ved holstenske Landsenerregiment i Kolding.

hvilket man fandt, var det bedste Udbytte af Turen.

Fra den tidlige Lørdag Morgen sad man saa færdig og ventede paa Bud om at gaa om Bord, men først Kl. 8 om Aftenen kom Matrosen og hentede Selskabet og Rejsegodset. Det var altsaa den anden Udsættelse! — en passende Indledning til den Rejse paa elleve Dage, der nu begyndte fra Kolding til København.

Hanne og Lise gik straks ned i Kahytten for at iføre sig deres Skibsdragt og bese Nattelogis'et. Vel var man forberedt paa, at det kun var ussel Lejlighed, som Skipperne dengang bød de Rejsende, selv de bedre vante, men dog var Forbavselsen stor, da man kom ned og saa det lille, i alle Maader ubekvemme Rum, som man nu skulde tage til Takke med. Havde man anet, hvor længe man skulde indespærres deri, var vore Venner vist nok løbet fra Skibet igen, især da der netop laa et meget større sejlfærdigt til om to Dage, hvis Kaptajn gerne havde taget Selskabet med; men det var der nu ikke Tale om, og Fragten var ogsaa betalt forud.

Da Lise og Hanne nu stod første Gang der nede med begge deres Kufferter, var der umulig Plads til flere eller mere, og hvor skulde man ligge? Skipperen vilde selv beholde sin Køje, men Styrmanden gav Afkald paa sin, som Lise igen var saa galant at overlade til den høje Hanne, medens hun selv tog til Takke med en temmelig bred, men kort Krogbænk mellem Bordet og Væggen.

Da de saa igen kom op paa Dækket, saa de til deres Skræk, at Passagerantallet var fordoblet! Thi foruden en Løjtnant Müllertz¹, som de havde truffet

¹ Søn af Major og Konsumtionskasserer M. i Roskilde.

hos Wissings, var der ogsaa kommet en Tjenestepige og en ung Skriver fra Kolding. Klokken gik til 10. Skipperen, der ligesom Styrmanden var en ganske net Mand, spurgte nu de unge Piger, om de ikke vilde give Selskabet en lille Aftensang, før man gik til Køjs. Han havde hørt, at de skulde synge saa smukt. Man lejrede sig paa Kasser og Sække rundt omkring og sang, medens man saa paa Fuldmaanens dejlige Billede i den blanke Fjord mellem de skovkransede Bredder. Det var et yndigt Foraarsvejr, men dog koldt, og da Sangen var færdig, sagde de unge Piger Godnat og søgte ned i den snævre Kahyt. Lise hviskede endnu ogsaa til Michael, at hvis han ikke kunde komme i Ly og Læ om Natten, der vist vilde blive kold, maatte han dog hellere senere liste ned til dem. Hun var bange for Michaels Bryst; han havde alt fra Barn af to Gange haft Astma. Til Pigen fandt de saa en lang, smal Bænk, som hun var glad ved, og som Lise bandt hende fast paa med et Par Sjaler, for at hun ikke skulde falde ned, naar Skibet gyngede. Da Hanne saa laa i sin Køje, krøb Lise op paa sin korte Bænk, lagde en Vadsæk paa Bordet til Hovedgærde og kaldte saa ad Skibsdrengen. Han og en Matros kom straks og bredte Sejl og Rejsetæpper over hele Gulvet, og saa kom Michael med Løjtnanten og Skriveren, hvilke han ikke havde nænnet at lade blive ude i Kulden, og stuede sig sammen paa Gulvet under Latter og Spøg og tilsidst Skipperen, som forsigtig skred hen over deres Hoveder og saa krøb til Køjs. Saa blev Kahytsdøren lukket, man sagde hinanden leende „Godnat“ og forsøgte saa at sove i Kompagni, saa godt man kunde. Naar Lise blev træt af at ligge krum til venstre, tog hun sin laadne Støvle

af og satte den en Stund mellem sit højre Øre og den haarde Bræddevæg. Om at fryse var der naturligvis ikke Tale. Skipperen havde om Aftenen givet den Besked, at der var god Vind ud af Fjorden, saa at man vel kunde sejle 10—12 Mil om Natten, og Lise laa nu og regnede ud, at saa maatte man kunne sejle Resten i den lange Dag og saa naa København første Paaskedags Aften og drømte nok engang, at de alt var der.

Ved Daggry listede Skipperen sig op. Nu blev der lidt Uro paa Dækket, Matros og Dreng blev nok purrede op, Kahytsgæsterne listede sig ogsaa op, og derpaa hørtes der en Lyd, som om der blev kastet Anker. Michael sprang op og kom temmelig hurtigt tilbage med den Besked: „Vi ligger stille ved en Skibsbro, men jeg kunde ikke faa at vide, hvor det er.“

Nu kom Skibsdrengen med en Tepotte og spurgte, om man vilde have Kaffe eller Te. Mens han fik Te paa den, besvarede han de videre Spørgsmaal paa godt Ærøisk med, at man var ved Ærøskøbing. Han morede sig over den Forbavselse, han vakte, og fortalte saa, at man skulde proviantere en Galease, som tilhørte Købmand Wissing og skulde til Vestindien. Den havde ligget nogle Dage og ventet her, og nu skulde man ligge her et Par Dage, medens Provianten kom om Bord, og det var rart, for hans Moder boede her, og Skipperen var allerede gaaet i Land til sin Kone og sine Børn. De andre skulde ogsaa i Land, og i Eftermiddag kom Kaptajnen nok og hentede Damerne, hvis de havde Lyst!

Ja, man var altsaa bleven taget kønt ved Næsen baade af Købmand og Skipper; men hvad var her at gøre andet end gode Miner til slet Spil! Kaptajnen

kom virkelig om Eftermiddagen og indbød paa en Kop Tevand hos sin Kone, saa kunde man bese Byen med det samme, den var nok værd at se!

Saa fulgte man da med ham i Land og om i et snævert Stræde, ind i en lille godt opvarmet Stue, hvis blyrammede smaa Ruder lige i Vest beskinnes af en hed Eftermiddagssol. Der fik man saa koghedt Vand med Sukker og Fløde i til tørt Hvedebrød. Konen, et Par Børn og Stuen var for Resten rene og pæne nok, men snarest muligt skyndte Gæsterne sig dog ud af den Badstue og gik efter Anvisning hen at bese et nyt Anlæg tæt ved Byens Port. Ja, nyt var det, thi man saa ikke andet end et Stykke kulegravet Jord med en Gang rundt omkring tæt op til et Jorddige. Ved Anlæggets nederste Ende var der en Keglebane med et lille Telt, og saa spillede alle 6 Passagerer Kegler til Kl. 7, da Skibsdrengen roede dem om Bord igen. De andre kom først sent ud paa Aftenen. Endnu næste Dag var der ikke Tale om at proviantere Galeasen. Man laa ganske rolig vel en Kabellængde fra det store, smukke Skib. Vore Rejsende havde nu faaet nok af Ærøskøbing og blev om Bord hele 2den Paaskedag, medens alle Søfolkene gik i Land igen fra Morgen til Aften. Den eneste Morskab, man havde, var at se et Selskab inde fra Byen, vist en Snes Herrer og Damer, sejle ud af Fjorden og krydse mod Vinden frem og tilbage et Par Timer, indtil Jagten omsider løb paa Grund langt ude, og de maatte hente Hjælp fra Land for at komme løs igen.

Først den tredie Dag gik Udlosningen for sig, og Kaptajnen paa Galeasen, en fin Mand at se til, indbød vore Rejsende til at komme om Bord og bese det store Skib, men kun de tre Herrer indlod sig derpaa,

da Damerne ikke havde Lyst til at lade sig hejse op ad det høje Skib i en temmelig stærk Blæst.

Hen ad Aften lettede man saa endelig Anker; men om Morgenen var der Vindstille, og man var ikke naaet videre end til Taasinge, og her blev man atter i tre Dage, i hvilken Tid de tre Rejsefæller en Eftermiddag besaa Øen og det udvendige af Slottet, og af en gammel Fisker lod sig ro til Svendborg, hvor man drak Te hos gamle Bekendte, Toldkasserer Møllers, der var forflyttede hertil fra Roskilde¹, og besaa den smukke Kirkegaard. Om Aftenen roede man saa tilbage i dejligt Maaneskin og prøvede paa Fiskerens Opfordring det berømte Ekko mod Slottet.

Saa gik Rejsen videre, idet man langsomt i stærk Storm krydsede hen til Langelands Pynt, hvor man atter laa nogle Dage, medens den brune Skov iførte sig sin lysegrønne Foraarsdragt. Dette Syn var alt for indbydende, alle gik i Land, Lise i Spidsen med sin Guitar akkompagnerende et brølende Tutti af gamle Sømandsviser, medens Skibsdrengen hentede Æg og Fløde fra et Par Gaarde. Lises Flødeflaske var nemlig i Stormen trillet hen i et Hjørne af Kahytten, hvor hele Indholdet flød ud.

Saa fortsattes Sejladsen igen og lige til Dragør, hvor man atter holdt Rastdag „3 Helligdage til Ende“. Lise havde været taalmodig og sat Liv i Selskabet med sin Musik hele Vejen indtil denne sidste Aften, men da brast hendes Mod. Det havde været en kold Dag, der blev lagt i Kakkelovnen i Kahytten, hvor

¹ Niels Chr. Møller blev først 1830 forflyttet fra Svendborg til Roskilde, men der forelaa dog et tidligere Bekendtskab fra Familien Hertz's Roskilde-Tid (se Domprovsten i Roskilde, Side 105). Han døde som Justitsraad 1844.

man havde faaet Besøg af nogle fremmede Søfolk. Kaptajnen gav Punch, og der sad man nu tretten Mennesker sammenstuede i den lille Kahyt. Der blev sunget og drukket Skaaler, men Lise skjulte sig i den mørkeste Krog og sad og græd og kunde ikke lade sig trøste af Hanne eller Michael, som hviskende opmuntrede hende fra begge Sider. Man kunde jo endelig nok være gaaet i Land her og have taget en Vogn ind til Byen, men en saadan overdaadig Slutning kunde næsten blive lige saa meget som hele Sejladsen, og Rejsepungen var kun tynd; altsaa maatte man holde Pinen ud.

Næste Eftermiddag, 1ste eller 2den Maj, fik man det glædelige Syn af Københavns Toldbod.

Aller først skulde nu Hanne følges op til sin Tante i Vimmelskaffet. Men som man aller bedst travede op ad den lange Bredgade, raabte en venlig Stemme bag ved: „Lise! Er du endelig der? Aa! det var dejligt, du kom i Dag.“ Og midt paa Gaden blev hun omslynget af den elskelige Bolette Bruuns¹ Arme. Ved hendes Side stod Lises tilkommende Fætter, Bolettes Forlovede, Professor Petersen², som Lise da kendte i Forvejen, og her modtog nu det lykkelige Par, der var paa Vandring ud til Langelinie, i Korthed hendes Lykønskning. Til Afsked maatte Lise bestemt love at komme op til hendes Moder den næste Eftermiddag: der var noget vigtigt at tale om. De boede midler-

¹ født Jürgensen († 1881), Enke efter Lektor R. E. Bruun. Om hende se „Fra Ribe Amt“ IV, 5 f.

² Professor i Filologi F. C. Petersen, senere ogsaa Regensprovst († 1859).

tidig i Tvermoes's store, bekendte Gaard paa Kultorvet, hvor ogsaa Wings boede¹.

Den vigtige Sag, som Tante Lise Jürgensen² næste Eftermiddag talte om, var at Lise skulde med til Bolettes og Petersens Bryllup den følgende Aften. De skulde vies i al Stilhed i Wings Sal af Dr. J. P. Mynster, og der kom ingen andre Gæster end Tante Sine Gyllembourg³. Men den kære Bolette havde hele Tiden ønsket saa meget, at Lise dog maatte kunne komme med. Hun behøvede ikke at pynte sig og maatte endelig ganske fortie, at hun skulde til Bryllup; ingen maatte hente hende om Aftenen, hun skulde nok blive fulgt hjem, men det var bedst, hun fik Portnøglen med.

Lise gik hjem til Broder Christians Svigerforældre, Kammerraad Kornerups⁴ i Studiestræde, opfyldt af Jubel, og for at alt skulde være ret hemmeligt, var hun saa naiv kun at iføre sig en ganske tarvelig blaa og hvidtærnet Bomuldskjole, som hun ellers gik med til daglig. Den eneste Pynt var et sort Fløjlsbælte med Spænde i og den blaa Wienerkam. Lidt flov blev hun jo, da hun kom op i Brudehuset og saa alle pyntede i hvidt og Silke. Bruden var yndig i sin hvide Molls Kjole med en lille Rose i Brystet og sine smukke, nøddebrune, naturlige Lokker; lidt bleg

¹ Bolette Bruuns Søster Johanne († 1835) var gift med Oluf Bang Winge, Sekretær ved den afrikanske Konsulatsdirektion, siden Grosserer i København († 1867).

² født Buntzen († 1867), Enke efter Dispacheur F. Jürgensen, Moder til Bruden.

³ Søster til Fru Lise Jürgensen, Digteren J. L. Heibergs Moder, Forfatterinde til „Hverdagshistorierne“ († 1856).

⁴ Kammerraad, Kasserer i Generaltoldkammeret Frederik Kornerup († 1834).

og angreben syntes hun vel, men i de milde Øjne var der et Udtryk af stille Lykke og Glæde.

Lidt efter kom Tante Sine Gyllembourg kørende i fineste Elegance, saa at Lise trak sig lidt ængstelig tilbage i en Vinduesfordybning, men Tanten kom snart brusende hen til hende i sin brillante Silkekjole: „Naa, Lise, er du der? Velkommen i rette Tid!“ Hun gav ganske rolig Lise Haanden, men følte i det samme med den anden Haand paa hendes Kjole: „Hvad for noget, Barn? Det er jo en Bomuldskjole! Jeg troede saamænd, det var Silke. Vidste du ikke, her var Bryllup?“ Lise blev saa ulykkelig, at Taarerne kom hende i Øjnene, men Tante Lise Jürgensen kom hende straks til Hjælp med den Forsikring, at hun var pæn nok, og at det var kønt af hende, at hun af Forsigtighed havde klædt sig saa tarvelig, for at hendes Pynt ikke skulde vække Opsigt hos Kornerups.

Det begyndte nu at mørknes, og Lysekroner og Lamper blev tændte. Ved den ene Væg stod en lille Sofa, foran den Brudeskammelen, paa den anden Side en Lænestol for Præsten, og ved begge Sider var der Stole til de andre tilstedeværende. Den store, smukke Sal saa festlig nok ud. Saa kom Winge og Heiberg Jürgensen¹ med Brudgommen fra Wings Værelse og omtrent samtidig Præsten fra en anden Dør. Brudeparret blev ført hen til Sofaen, Dr. Mynster tog Plads i Lænestolen, de andre ved Siderne; en Salme blev sunget, Mynsters Tale var smuk og gribende, og efter Vielsen blev der atter sunget en Salme. Saa fulgte almindelig Lykønskning til det meget bevægede Brude-

¹ Brudens Broder, dengang Student; han havde tilbragt en Del af sine Skoleaar i det Hertz'ske Hjem i Roskilde. Død 1860 som Stiftsprovst og Præst i Nørre-Vedby paa Falster.

par — Kort efter indbød Hanne Winge til Te i Sideværelset, og Konversationen kom snart ret livlig i Gang. Imens fik Lise og Heiberg Jürgensen Lyst til at tale lidt uforstyrret sammen. I syv Aar havde han været i Huset hos Domprovstens i Roskilde, og nu havde de ikke set hinanden i et helt Aar; der var noget at gennemgaa! Saa gik de ned i Salen, og uden at lægge Mærke til Brudeskammelen, som stod der endnu, satte de sig i den lille Sofa og var snart saa fordybede i deres Underholdning, at de ikke lagde Mærke til, hvem der kom ind, før Dr. Mynster stod ved Brudeskammelen og med sit skælmske Smil spurgte: „Naa, maa jeg maaske begynde igen?“ De to sprang jo lidt forvirrede op, men Heiberg svarede dog straks leende: „Nej, vi er kun Søskende!“ — „Kun Søskende?“ gentog Mynster. „Ja, det behøver jo ingen særegen Vielse, men det er jo altid en Begyndelse.“ Heiberg Jürgensens senere Hustru var forøvrigt ogsaa til Stede denne Aften, nemlig hans Kusine, den tolvaarige Sine Koch fra Horbeløv Præstegaard¹. Dengang saa hun endnu meget barnlig ud, og ved Aftensbordet sagde Tante Sine, der sad lige overfor hende: „Som lille Sine sidder der med sit hvide, glatte Haar ned over Hals og Nakke, saa ligner hun Englene, som jeg har set malet paa gamle, tyske Malerier.“ — „Ja saa,“ faldt Mynster ind. „Saa har vi jo en gammel tysk Engel ved Bordet.“ Alle kom til at le deraf, og den lille, milde Sine kom den Aften flere Gange til at hedde „en gammel, tysk Engel“. I det hele var Bordkonversationen livlig og ganske tvangløs, Beværtningen fin og udsøgt, Vinen ligesaa.

Klokken var vist over tolv, da Karetten kom for at

¹ Thomasine Elisabeth Johanne Koch († 1886).

hente Brudefolkene. De tilbød dog Dr. Mynster at benytte den først, men han havde skiftet sit Ornat og vilde helst gaa hjem, da Vejret var smukt. Saa var de saa galante at bede Lise sidde i Vognen hos dem, saa vilde de køre hende hjem først; og en endnu større Glæde fik hun, da Tante Lise, idet hun sagde Godnat, indbød til at komme igen næste Formiddag Kl. 10. De skulde alle gøre en lille Bryllupsrejse med og, saafremt Vejret blev godt, tilbringe hele Dagen i Skoven.

Præcis Kl. 10 næste Formiddag mødtes hele Selskabet igen i det dejligste Vejr, Lise nu i en pæn, hvid Kjole. I to smukke Vogne rullede man rask af Sted for at drikke Kaffe i Charlottenlund, og derefter fik man en elegant Diner i Eremitagen. Det var baade første og sidste Gang, at Lise spiste derude. Det var dengang Københavnernes mest yndede Beværtningssted. Her spadserede man længe omkring i Have og Skov for senere at køre til Ermelundshuset, hvor man drak Aftente.

Kort efter Pinse tog Lise paa Besøg hos Rektor Blochs i Roskilde, og snart efter Landemodet (4. Juli), hvor Biskop Hertz ved en latinsk Tale kreerede Dr. phil. Frost¹ til Provst for Ringkøbing Amts søndre Provsti, rejste ogsaa Bispen med sin Hustru til Roskilde, hvor Hans, der var bleven forlovet med Bolette Borch², 9. August skulde holde Bryllup. Kort i For-

¹ Peter Nicolai Frost, dengang Sognepræst i Ringkøbing. Død 1845 som Stiftsprovst i Ribe.

² Hans Peter Boye Hertz, Lises ældste Broder, dengang Kapellan v. Domkirken, blev siden Sognepræst ved Frue Kirke i Roskilde, tog Afsked 1865 og døde 1868 i Roskilde. Hans første Hustru, Marie Kornerup, var død 1820 (se „Fra Ribe Amt“ V, 19).

vejen rantes imidlertid hendes Fader, Købmand Jacob Borch, af et apoplektisk Anfald og døde 20. August. Senere, 11. September, havde man den Sorg, at ogsaa Rektor Blochs Hustru¹ døde.

Der gjordes endnu Ophold forskellige Steder, f. Eks. hos Taarnings i Butterup² og hos Sønnen Herman³ og hans Hustru Ketty i Kalundborg, og endelig var Bispen inde at tale med sin gamle, kære Konge og prøve paa at faa Bispestolens forkvaklede Indtægter ordnede lidt bedre, saa det blev muligt for ham at leve med Familie i Ribe. Audiensen havde fuldstændig det karakteristiske Præg, som denne ligefremme Landsfader gav ethvert Møde mellem ham og Landets Børn. Deltagelse viste han altid og hjalp de klagende, hvor det stod i hans Magt, men underlig og kort var ogsaa altid hans Tale og Væsen, der vel undertiden skræmmede en og anden.

Til Audiensen havde Biskop Hertz naturligvis forsynet sig med en skriftlig Optegnelse over alle Embedets Indtægter, som ogsaa over de store Afgifter og Byrder, som hvilede paa det⁴.

Da han nu traadte ind i Audiensgemakket, modtog Kongen ham meget naadig med de Ord: „Nu, min gode Bisp, er De vel godt fornøjet med Deres nye Stilling?“ Hvortil denne svarede, at han vilde være meget tilfreds med Stillingen, naar han blot havde tilstrækkeligt at leve af. Kongen mente, at der dog vel

¹ Margrete Magdalene, f. Hensler.

² Degnen N. Taarning i Butterup var gift med Bispinde Hertz's næst yngste Søster, Dorthea.

³ Biskoppens tredje Søn, anset Læge i Kalundborg, gift med sin Kusine, Ketty Potter. Han døde 1863.

⁴ Se Tillæg.

ikke kunde være Grund til Klage i saa Henseende. Det Haab havde Bispen ogsaa haft, da han modtog den ham tilbudte Bispestol, idet han havde troet at turde stole paa Kancelliherrernes Forsikringer. „Naa, har de da slaaet fejl?“ spurgte Kongen. — „Ja, aldeles, Deres Majestæt!“ — Kongen: „Se, se, hvad har De da at klage over?“ Bispen mente, det var for vidtløftig en Sag at bebyrde Hans Majestæt med mundtlig, derfor havde han her en skriftlig Forklaring, hvoraf det hele bedst kunde ses og bedømmes. Men Kongen mente, det var ham for vidtløftigt at læse sig til. Bispen kunde vel sige ham de vigtigste Poster straks mundtlig. Det kunde Bispen godt; naar Majestæten ønskede det, skulde han fremstille Sagen saa kort og klart som muligt. Det skriftlige kunde saa videre vise, at hans mundtlige Beretning var rigtig. Han begyndte derpaa, da Kongen tilnikkede ham sit Bifald, med Indtægterne: „For det første: 800 Tdr. Rug, for det andet: i Penge omtrent 300 Rigsdaler.“ Kongen, der i Hast havde gjort Regnestykket op: „Ih! men saa er det jo en ganske antagelig Indtægt, min gode Mand! Kan en Bisp ikke leve antagelig for den Sum?“ — Bispen: „Jo, Deres Majestæt, naar jeg fik Lov til at beholde den, saa skulde jeg aldrig klage eller forlange mere.“ — Kongen: „Naa, hvem tager det da fra Dem?“ — Bispen: „For det første er der to Enker paa Kaldet, som hver faar 600 Rigsdaler Sølv.“ — Kongen: „Ja, det er jo en stor Sum at give fra sig, men —“ — Bispen: „Saa er der lagt Byggæld paa Embedet, skønt det er vanskeligt at se paa den forfaldne Bolig, hvortil Pengene er anvendte. Den aarlige Afgift er 150 Rigsdaler.“ — Kongen: „Hm! Ja, det er for meget.“ — Bispen: „Ja, endnu det vilde

jeg vel kunne bære, men saa er der endnu en Mængde Afgifter paalagt Kaldet f. Eks. at vedligeholde Lunde, Outrup og Jernved Kirker og i Skatter, Kommuneafgifter, Rangskat 1400 á 1500 Rigsdaler, videre at lønne Amanuensis og bestride Kontorholdet.“ — Kongen heftig gribende Bispen i Armen: „Nej, nej, nej! Holdt, min gode Mand, saa bliver der jo ingen Ting til overs!“ — Bispen: „Nej, Deres Majestæt! Naar De faar hele Regnestykket opgjort, vil Facit blive 300 Rigsdaler Deficit.“ — Kongen stampende op og ned ad Gulvet: „Nej, det er for galt! Hænger det saadan sammen, saa maa vi jo se at faa det forandret.“ Standsende foran Bispen og atter gribende hans Arm: „Naa, min gode Bisp, Vi skal undersøge Tingene og se at faa ordnet Sagen bedre. Vi arbejder just i denne Tid paa at faa Bisperne sat paa fast Gage. De skal blive en af de første, vi tager under Overvejelse. Saa skal Embedet i det mindste nok blive til at leve anstændig af, som det sømmer sig for en af vore Bisper.“

Biskop Hertz kunde jo saa rejse hjem igen med godt Haab ved Kongens naadige Løfte.

Aaret efter, i Juli 1822, resolverede Kongen, at Biskoppen skulde fritages for Enkepensionerne, der skulde overgaa til den almindelige Pensionskasse, endvidere fik han 5000 Rigsdaler i Forskud, hvoraf han blev fritaget for at tilbagebetale de 3000 og kun skulde svare Rente af de 2000 uden foreløbig at afdrage dem. Først ved kongelig Resolution af 28. Maj 1824 skete Forandringen med den faste Gage, idet der fra Aarets Begyndelse for et Tidsrum af 6 Aar forundes Lolland-Falsters og de 4 jydskke Bisper hver „en aldeles afkortningsfri Gage af 3200 Rigsdaler Sølv aarligen af den kongelige Kasse, imod at de Tiender og Tiende-

refusioner, der ere tillagte deres Bispestole som saadanne, for samme Tidsrum overtages for den kongelige Kasses Regning tillige med de Byrder, der med sammes Besiddelse ere uadskilleligen forbundne“.

Biskop Hertz var tilfreds hermed og haabede nok om nogle Aar ogsaa at kunne rede sig ud af den Gæld, hvori han var kommen i disse første magre Aar.

Endelig i sidste Halvdel af Oktober 1821 kom man igen til Ribe, hvor Hjemmet rigtignok endnu var fremmed, saa at ingen vel egentlig havde længtes derefter, men ganske behageligt var det dog igen at være sammen i sine egne Stuer og sysle med sine egne Arbejder. Hjertelig var ogsaa Modtagelsen hos de nye Venner, man her havde fundet, ligesaa hjertelig, som om Venskabet havde været gammelt. Især følte man det hos Pastor Satterups¹, og snart var man med dem i den gamle Tur fra forrige Vinter: de kom regelmæssig ind hver Lørdag Aften, og der gik sjældnen en Dag forbi, uden at de unge Piger saas.

Vintersæsonen begyndte i Klubben med Aftenspisning og Bal paa Dronningens Fødselsdag, Søndag d. 28. Oktober, hvorved der var samlet et talrigt Selskab af saavel Uden- som Indenbys. Under Maaltidet sang man den kronede Nationalsang „Danmark, Danmark, hellige Lyd“², og Stiftamtmand Castenschiold udbragte Skaaler for Dronningen og Prinsesse Caroline.

¹ Nicolai Satterup var dengang Sognepræst ved St. Catharine Kirke. Han blev 1824 forflyttet til Varde, men døde i Ribe 1825 inden Flytningen til Varde.

² I 1819 havde Frk. J. M. Jessen for denne dog temmelig uheldige Sang vundet den af Selskabet til de skønne Videnskabers Fremme udsatte Præmie for en Nationalsang; det var vel nærmest Weyses Musik, der bevirkede, at man sang den.

Paa Kongens Fødselsdag, 28. Januar, marcherede om Aftenen det borgerlige Jægerkorps flere Gange igennem Byens Hovedgader under klingende Spil og gav under Skaalernes Udbringelse i Klubsalen (i nuværende Greisens Hotel) flere veludførte¹ Geværsalver paa Torvet.

De sædvanlige vekslende Klubforlystelser gik ellers deres Gang. Lise ydede ligesom tidligere sit personlige Bidrag hertil, og Bispegaardens øvrige Beboere deltog ogsaa med Fornøjelse deri.

I Sommerens Løb var der forøvrigt uventet bleven Sorg hos Vennerne i Døstrup Præstegaard, hvor Pastor Koch 23. August var død efter kun 4 Dages Sygeleje i sit 63de Aar. Faa Øjeblikke før han stille sov hen, talte han endnu med rolig Fatning til sine kære.

Endvidere mistede man Fysikus Hansen, der i Efteraarets Løb flyttede fra Byen for at overtage det tilsvarende Embede i Aalborg.

En ny Stiftamtmand havde Ribe jo nu faaet, Johan Carl Thuerecht Castenschild, en høj, kraftig Mand af ret smukt Ydre og af dem, der gaar rask paa uden at tænke længe over en Sag. Han var nogle og tredive Aar gammel (født 1787) og endnu ugift og uforlovet. Folk begyndte, som Tiden gik, at studere paa, om hans Valg ikke skulde falde paa en af Byens unge Damer, man hviskede endog saa smaat om Nicoline Hjort², som maaske kunde passe dertil; men endelig hentede han sig dog en Brud paa Christiansdal ved Odense, Komtesse Frederikke Vilhelmine Louise Lütti-

¹ Ved samme Fest Aaret efter sprang ved Saluteringen en Kanon, hvorved et Menneske dræbtes, og to blev saarede.

² Datter af afdøde Biskop Hjort i Ribe, siden gift med Præsten J. P. Koch i V. Nykirke.

chau, en smuk og behagelig Dame, 26 Aar gammel¹, høj af Vækst ligesom han selv, saa hun i alle Maa-der passede godt til ham, og det var virkelig et smukt Par at se til, da de holdt deres Indtog i Ribe 2. Oktober 1823 om Eftermiddagen Kl. 6. Der var Parade paa Torvet af Borger- og Jægerkorpset, og Byen var om Aftenen brillant illumineret. Blandt Transparenterne udmærkede sig især et, foranstaltet af Byens Repræsentanter og anbragt paa Raadhuset, i hvilket de Castenschiolders og Lüttichauers Vaabner og Brudeparrets Navnetræk var fremstillede.

Det blev ogsaa en vakker Familie i Omgang, og Biskop Hertz kom godt ud af det i Embedssager med sin Kollega i Stiftsøvrigheden, saa det var en virkelig Gevinst for Stift og By i enhver Henseende.

Den første mærkelige Begivenhed i Bispegaarden i 1822 var, at der en Dag kom en af de rige Knipplingskræmmere fra Tønder og bad om Tilladelse til at tale med Bispen og Bispinden.

Det tydede jo paa noget usædvanligt. Han var ogsaa hverken mer eller mindre end Overbringer af en mundtlig Hilsen fra Rusland fra den kære Søn, Børge². Han havde været i St. Petersborg med sine Kniplinger, havde der fundet denne Dansker og det oven i Købet Ribe-Bispens Søn. Han havde ofte besøgt denne og sagde, at Børge var en vel anset Mand

¹ født 1797 i Brunsvig, boede med sin Moder, f. Benzon, og Søster hos sin Morbroder paa Christiansdal. Faderen, Godsejer Fred. Chr. Tønne Lüttichau til Dybvad og Aakjær, var den bekendte Modstander af Landboreformerne, som, efter at han paa Grund heraf var falden i Unaade ved det danske Hof, forlod Danmark og bosatte sig i Brunsvig, hvor han blev kejserlig tysk Rigs greve. Her døde han 1805.

² Biskoppens fjerde Søn, Klædefabrikant i Rusland.

og hans Hustru, Anna, den smukkeste Russerinde, han havde set, og tillige en rigtig flink og vakker lille Kone. Han medbragte Miniaturportræter, malede paa Elfenben, af dem begge og deres lille Alexander, saa man fik megen Fornøjelse af dette Besøg. Han lovede ogsaa, naar han engang igen rejste til Rusland, at lade Bispens det vide og tage Budskab med; men man hørte dog ikke oftere fra ham.

14 April, 1. Søndag efter Paaske, blev saa den lille Pouline¹ konfirmeret i Domkirken af Stiftsprovsten. Hun var baade i det ydre og i det indre en net og vakker, nu næsten fuldvoksen Ungmø. Samme Dag konfirmerede Pastor Satterup i Kathrine Kirke sin yngste Datter Sophie. Hendes Ydre var mere barnligt end Poulines, men en klog og opvakt lille Pige var hun, og hun og Pouline var gode Venner.

Der stod en lille Strid mellem Bispens og Præstens om, hvor Konfirmationsgildet skulde holdes, men Præstens løb dog af med Sejren, og man samledes til et meget net og behageligt, temmelig talrigt Selskab inde hos Satterups, hvilket der i Huset paa Grund af Embedets Lidenhed var en stor Sjældenhed.

Den kære Pouline forlod forøvrigt i Sommerens Løb Bispegaarden, da hun savnedes hos sine Forældre, efter at en ældre Søster var død.

I Pinsen havde man Besøg af Herman og Ketty med deres lille Søn Theodor² fra Kalundborg.

Herman kunde ikke være længere end 8 Dage borte fra sin Praksis, og af dem gik 4 til den lange Rejse. De tog med Smakken over til Aarhus, hvorfra

¹ Pouline Taarning, Bispindens Søsterdatter, Datter af Degnen i Butterup.

² Død 1873 som Sognepræst til Hasle og Rutsker.

Tante Reck¹ gjorde Følgeskab med dem. Biskoppen lod saa sin Vogn hente dem i Vejle.

I sidste Halvdel af Juni Maaned skulde Lise derefter igen en Tur til København over Kolding, denne Gang i Selskab med Nicoline Hjort og Johanne Koch fra Døstrup, den sidste i et sørgeligt Ærinde, idet hendes yngste Broder, Farmaceuten, nylig var bleven meget syg (vistnok en Mavesygdom), hvorfor han blev indlagt paa Frederiks Hospital.²

Man havde denne Gang sikret sig baade et bedre Skib og en flinkere Skipper end sidst. Han var ogsaa straks sejlferdig, da man kom til Kolding; og skønt der endnu kom 3 Damer til fra Ribe, saa havde det rummelige Skib dog ordentlige Sovepladser til alle 6. Herre-Passagerer var der ingen af.

Rejsen varede denne Gang 6 Dage, deraf laa man 2 Døgn i Vindstille ved Taasinge. Paa en af Spadsere-turene fra Troense gjorde Nicoline Hjort Lise den Ære at foreslaa hende, at de skulde være Dus, et Venskabsbevis, hvormed hun var meget sparsom.

Ved Københavns Toldbod blev de unge Piger modtagne af et helt Korps af Studenter: Student Koch, Student Hjort og Student Hertz, som alle tre meget glade ledsagede hver sin Søster til deres respektive Logiser.

Fra Farmaceut Bendix Kochs Sygeleje naaede der nu snart Lise en stor „Hemmelighed“. Student Peter Koch havde nemlig for at glæde sin syge Broder be-

¹ Biskoppens Søster, første Gang gift med Jernstøber Potter i København, anden Gang med Tobaksfabrikant Reck i Aarhus. Hun var Hermans Svigermoder.

² Søsteren var oftere i København for at se til ham. Her døde han efter et smerteligt Sygeleje 28. Februar 1823.

troet ham, at han havde været forlovet med Frøken Noline Hjort, fra da han gik i Skole i Ribe, men før han havde taget Embedseksamen, maatte Forlovelsen ikke deklareres. Denne Hemmelighed kunde dog Bendix Koch ikke lade være med at betro sine Veninder Cecilie og Jette Satterup, og disse betroede den saa igen til Lise.

Sommeren gik ellers for denne med Besøg i Roskilde og Kalundborg, medens Thriges, der nu havde to Børn, i Sommerferien var i Ribe.

Imidlertid gjorde Stiftsprovst Kofoed sig mindre heldigt bekendt ved den Brutalitet, hvormed han gik frem overfor et smukt, historisk Mindesmærke, som han ifølge sin Stilling dog nærmest var sat til at frede om¹.

Foran Alteret i Hunderup Kirke stod fra ca. 1570 det prægtige Gravminde over Ridder Niels Lange til Kærgaard, Lensmand paa Riberhus, Vesterland Før, Hønborg og Lundenæs og Ejer af Herregaardene Visselbjerg, Hundsbæk og Dueholm, rejst af hans efterlevende Hustru, Fru Abel Skeel, og højst rimeligt forarbejdet i Nederlandene eller Flandern. Oven paa den med sort poleret Marmor beklædte Gravtumbe, der angives at have været 4 Alen lang, 3 Alen bred og 1½ Alen høj, hvilede Ægteparret med Puder under Hovederne og en lille Hund under deres Fødder paa et Leje, der ligesom Portrætfigurerne selv var af hvidt, dog noget i det rødlige faldende Marmor. 4 Medailloner forestillende Evangelisterne og de ligesom disse paa Gravmælets Langsider anbragte 2 Familiers adelige Vaabener var udførte af hvid Alabast, hvorimod de aflange Rammer, hvori de førstnævnte var indfattede,

¹ Efter Dr. Jacob Helms: Danske Tufstenskirker S. 138—40.

var af rødbrunt Marmor med lysere Aarer. Fremdeles var der paa de lange Sider to smukt udførte Indskrifter.

Sognepræsten i Vilslev og Hunderup, Pastor Hjerrild, havde nu anmodet Stiftsprovst Kofoed, som Ejer af Hunderup Kirketiende, om at Monumentet maatte blive flyttet bort fra dets meget generende Plads foran Alteret. Fredag Aften før Pinse kom som Følge heraf Stiftsprovsten sammen med Præsten til Kirken lod en Muremester fra Ribe, der netop i den Tid var beskæftiget ved Bygningen, men paa Grund af Aftenen da allerede havde forladt Arbejdet, hente, og denne fik nu Ordre til at flytte det ned i en Gravkælder, hvortil Nedgangen var ved Siden af. Da der næste Dag var bekvem Lejlighed dertil, iværksatte han det allerede da med 6 Haandlangere, saa at, da Menigheden Pinsedag samledes i Kirken, var Monumentet borte, kun at Gulvet, hvor det havde staaet, var bleven belagt med nogle af dets sorte Marmorplader.

Offentlig bekendt blev dette ved følgende Artikel i „Ribe Stiftstidende“ 4. Juni 1822 af daværende Ejer af det nærliggende Kærgaard, Kammerjunker Teilman¹:

„Blandt de skønneste Mindesmærker af Middelalderens Kunst, som Fædrelandet ejede, var den berømte Danmarks Riges Raad og Ridder Niels Langes Monument i Hunderup Kirke. Det var i Aarene femten Hundrede nogle og Tredsindstyve — altsaa i Kunstens lykkeligste Alder — at dette Kunststykke er forfærdiget i Florentz. Sarchophaget var yderst sirligt udarbejdet af rød og sort Marmor, forskønnet med 4 Basreliefs i hvid Marmor, prydet med Absalons Frænders, de berømmelige Hviiders og Langers Vaaben.

¹ Kammerjunker, Hofjægerm. Andreas Charles Teilman * 1786 † 1852.

Paa dette Sarchophag hvilede Ridderen Niels Lange fortræffelig udarbejdet i hvid Marmor, liggende i fuld Rustning, ved Siden af sin Hustru, en Scheel af Fødsel. Hen imod trede Aarhundreder har dette Monument staaet — hædret som Mindesmærke af En blandt Danmarks berømteste Adelsmænd — hædret som mesterligt Arbejde af hver Kunstens Ven, der betragtede det.

Efter Kirkeejerens Befaling er dette kostelige Monument i disse Dage paa en saare barbarisk Maade nedrevet og slængt i det aabne Begravelse i Kirken, den sorte Marmorplade, hvorpaa Statuerne hvilede, er slagen i mange Stykker. Fru Langes Billede er i 2de Stykker. Nogle af Basrelieferne ere beskadigede, som det Hele ved denne Medfart temmelig er ødelagt.

Maaske der har været Tilladelse at foretage denne Handling — hvilket dog synes mig ubegribeligt, den samme Sommer, da Ravnung Toves simple Zyenit Rune ved Læborg Kirke skulde indmures — da Runen ved Bekke, hvor man læser, det var Ravnung Tove og Vodin og Knubbe, der byggede Højene ved Jelling, vides udmærket Opmærksomhed¹ — overalt — ved enhver Lejlighed, se vi jo tydelig — at Fædrenes Minde holdes helligt — at Kunsten neppe nogensinde vistes større Agtelse end denne Stund, da Thorvaldsen arbejder for Kirken og for Kongeborgen.

Jeg føler det min Pligt at indrykke dette, fordi

¹ Læborg-Stenen ligger nu paa Kirkegaarden, da det paa Grund af dens Størrelse ikke lod sig gøre at indmure den i Kirken. Man læste dengang Navnene paa Bække-Stenen noget anderledes end nu, ligesom man ikke mere sætter de to Runeindskrifter i Forbindelse med Jellinge-Stenene. L. Wimmer: De danske Runemindesmærker II, S. 33—54.

adskillige Beboere her i Sognet allerede for en Tidlang siden til mig ytrede Frygt, at dette Monument skulde komme bort. Pastor Hjerrild spurgte om min Mening i den Henseende. Efter at have beset det hele, erklærede jeg, det aldrig burde ske, da Monumentet (som skal have Legater til Vedligeholdelse) ikke kunde røres uden at ødelægges.

Kiærgaard, den 27de Mai 1822.

Teilmann,

Hs. Maj. Kammerjunker og Jægermester."

Da dette Inserat kort efter, 8. Juni, fandtes optaget i det københavnske Dagblad „Dagen“, vakte det den største Opmærksomhed, og allerede 11. Juni udgik der fra Kongen et Reskript til Kancelliet om at tilvejebringe Oplysninger om denne Sag. Dette afæskede da Stiftsøvrigheden, Stiftsprovst Kofoed og senere ogsaa Pastor Hjerrild Erklæringer derom, ligesom det foranledigede, at Murermesteren blev indkaldt til at give Forklaring til Ribe Købstads Politiprotokol.

Det beredte kendelig Kancelliet nogen Vanskelighed og vakte i dette en vis Misstemning, at sidstnævntes Forklaring, ifølge hvilken der var givet ham udtrykkeligt Paalæg om at flytte Monumentet, stod i bestemt Modsætning til Stiftsprovstens Erklæring. Efter at have hørt alle Parter, fandt Kancelliet, at det hele Ansvar for, hvad der var sket, hvilede paa Kirkeejeren alene, og det sluttede sin d. 29. September 1824 indgivne allerunderdanigste Beretning med at indstille, at der skulde tilkendegives ham Kongens allerhøjeste Mishag med hans selvraadige Adfærd, samt at det skulde paalægges ham under Stiftsøvrighedens Tilsyn at restavrere Monumentet saavidt muligt saaledes, at Billederne indmuredes paa et nærmere angivet Sted i

Korets Væg. Under 23. Oktober gav Kongen sit Bifald til dette sidste Punkt i Indstillingen, hvorimod det førstnævnte Punkt forandredes i Resolutionen saaledes, at i Betragtning af Stiftsprovstens rosværdige Embedsførelse vilde Kongen have ham iøvrig hans Forseelse eftergivet ved uden Tilladelse at have nedtaget ommeldte Monument.

Figureerne blev nu indmurede i Korets nordre Mur tæt ved Døbefonten. Fru Abels Figur var under Flytningen gaaet midt over, den venstre Pegefinger manglede ogsaa, ligesom der paa Niels Langes Figur manglede den lille Finger paa højre Haand¹.

Det hele omgaves nu af en Ramme i en Slags antik Tempelstil, om hvilken Oldsagskommissionen vel udtalte, at den fandt den „hensigtsmæssig“, men dog tilføjede, at „denne Omgivning ikke stemmede med den Smag, hvori de bevarede Dele af Monumentet var arbejdede“.

Hvad angaar Medaillonerne med Evangelisterne, da laa disse endnu i mange Aar henslængte i den omtalte Gravhvælving imellem en Del andre Brudstykker af Monumentet. Først ca. 1890 er de, to og to sammen, paa hver Side af Alteret bleven fastgjorte til Korets Østvæg².

Hen i Efteraaret (1822) tog Biskoppen til København og Kalundborg, og i Oktober, ved den Tid, da

¹ Nu (Juni 1909) er begge Figurers Næser beskadigede, og den lille Hund, der er anbragt mellem de to Skikkelsers Fødder, er hovedløs. Det er højst beklageligt, at det skønne Monument ikke er mere værdig restavreret, hvilket det i høj Grad kunde fortjene. (Jfr. Afbildn. i „Fra Ribe Amt“ VI, 82.)

² Disse Billeder er nu i en meget molesteret Tilstand sammen med en Del spredte Brudstykker.

tidligere Stiftamtmand Koefoeds Død og Begravelse fandt Sted, vendte han og Lise tilbage til Ribe. Her ventede der denne sidste en Overraskelse. De havde den sidste Rejsedag siddet tavse i deres egne Tanker, men vaktet, da Kusken sagde: „Der har vi Ribe Taarn!“ — „Ja, Gud ske Lov!“ svarede Bispen. „Nu er vi snart hjemme. Jeg længes efter at vide, hvordan stakkels Stence har haft det med de mange Haandværksfolk, mens jeg har været borte.“ — Forundret spurgte Lise: „Har Moder haft mange Haandværksfolk? Hvortil?“ Kusken, som hørte det, smaalo, og Bispen svarede lidt forvirret: „Aa, ja, hun vilde jo have kalket og pudset op paa den gamle Rønne alle Vegne, til vi kommer hjem, den kære Moder.“ Lise lod sig da nøje med det Svar og tænkte, at det kun var en Ytring af Faderens Længsel.

Omsider rullede man da ind ad Ribe Port, og denne Gang syntes Lise slet ikke, at Gaden var mørk og smal, saa glad var hun ved at komme hjem til den kære Moder, som hun nu ikke havde set saa længe. Fornøjet saa Lise til alle Sider og nikkede venligt til hvert bekendt Ansigt. Men hvor blev hun overrasket, da de drejede om i Puggaardsgade! Den gamle, røde Mur ved Bispegaarden var forsvunden, og der var i Stedet for en smuk Indkørsel mellem 2 Stakitlaager, 2 høje, hvide Søjler med Stenkugler¹ paa Toppen bar en smuk, vid Stakitport, som havde aabnet begge sine Fløje for at modtage de rejsende. Den gamle Indgangsdør i Sidelængen var forvandlet til et stort Vindue.

Bispen nød ret Lises overraskede Ansigt, medens

¹ Fru Fich siger „Murvaser“, hvilket dog rimeligvis er en Huskefejl. Søjlerne er nu røde.

de smældende og knaldende kørte ind i den fordums Baggaard, der nu var forfremmet til Forgaard, og holdt udenfor en smuk toetages Vestibule med store, høje Vinduer. En Fløjdør aabnede sig over et Par Stentrin, og Bispindens kære, glade Ansigt hilste dem. Derover glemte Lise at lede efter det gamle Taarn, som var fortrængt af den nye Udbygning, som hun fandt meget smagfuld. Hun laa i Moderens Arme, og Faderen tog dem begge i Favn.

Da Lise var kommen lidt til sig selv, saa hun, at de stod i en smuk, lys og rummelig Entré, hvorfra en bred, magelig Trappe til venstre førte helt op til 2den Salsetage, en Dobbeldør lige for Indgangen aabnedes, og man stod i et yndigt lille Kabinet, fuldt møbleret, med røde Vintergardiner, Gulvtæppe, en lille Sofa og det daglige Spisebord; det Mahogni Fløjtbord stod sammenslaet under et bredt Vindue, hvorfra der var Udsigt til de store Linde i den tidligere Forgaard. Det var den gamle Forstue med den grimme Opgang til de øverste Etager, som var forvandlet til dette hyggelige Kabinet, der nu forbandt de to store Stuer, Sal og Spisestue i Vest og Øst, som Entreen og Trappen før havde adskilt. Døren ud til Gaarden var afløst af det brede Vindue. Dagligstue fik man nu i den forrige Spisestue, og til daglig spiste man i Kabinettet.

Lise skulde nu op paa sit eget Kammer og lægge Rejsetøjet. Hun vilde da tilbage til Trappen, men blev ført ud i den forrige Indgang, der nu aflukket fra Gaden gav god Lunhed i Dagligstuen, og her stod nu et Par Skabe til Spisetøj meget bekvemt. Fra denne Gang førte en lille nem Vindeltrappe op til en for Lise ubekendt Dør. Da denne blev aabnet, saa hun, at det var et lille Væggeskab, som havde været

i Forældrenes Sovekammer, og som nu var benyttet til Indgangsdør til hendes nye Værelse. Forældrenes Sovekammer var lige ved i Faderens tidligere Studerekammer, mens Bispen nu var flyttet ind i den rummelige forrige Dagligstue lige over for, hvor alle hans Bøger, hans Pult, Skrivebord og den store Sovesofa, som hans Moder havde foræret ham efter Bedstefaderens Død, alt fik udmærket Plads og klædte Værelset bedre end Familiens daglige Møbler.

Kontoret havde ligget i Gaardens Sidelænge bag ved Havestuen, hvor ogsaa Meisling¹ havde haft Sovekammer, tæt ved Karlekammer og Stalde, men det havde jo været meget ubekvem for Biskoppen, der om Vinteren slet ikke kunde taale den idelige Gang frem og tilbage over Gaarden. Det blev nu flyttet op paa 2den Sal i Husjomfruens forrige Værelse lige over Studerekammeret, saa at Bispen blot behøvede at banke paa Loftet, naar han vilde have Meisling ned; og vilde han selv op paa Kontoret, havde han kun 2 korte Trapper derop.

Da man fra denne Visitatsrejse gennem hele Bygningen igen gik ned, denne Gang ad den smukke Hovedtrappe, og kom tilbage til det lille Kabinet, stod Aftensbordet dækket der. Og medens man nu sad i Ro og nød Husets gode Sager, spurgte Bispinden: „Men Lise! Havde du da slet ingen Anelse om, hvad der var sket?“ — „Nej, Moder,“ svarede Lise. „Fader havde ikke sagt mig det mindste derom.“ — „Det var dog meget, at du kunde tie saa stille med det,“ sagde Bispinden og glattede Bispens smukke Lokker. — „Ja,“ svarede denne, „jeg havde virkelig været ganske tavs baade hos Hermans og paa Rejsen, indtil

¹ Biskoppens Fuldmægtig.

vi kom saa nær, at vi saa Ribe, saa stod det saa levende for mig, alt, hvad min stakkels Stence kunde have døjet med de mange Haandværkere, saa jeg nær havde røbet det. Søren, som jeg ogsaa havde paalagt at tie kvær, smaalo rigtig nok, da han hørte, jeg fortalte mig, men han tav dog fremdeles, det skikkelige Skrog, og jeg tror ikke, Lise mærkede noget?“ Det bekræftede denne nu igen, men kunde længe ikke blive færdig med at spørge Faderen om, hvordan han dog havde fundet paa dette og hint. Hun kunde ikke andet end højlig beundre Faderens Opfindsomhed i Bygningens Bekvemmeligheder, især hvor der var saa lidt Plads og saa mange Vanskeligheder at overvinde og — ikke en eneste bygningskyndig at spørge til Raads. Sikkert havde ingen af de Haandværksfolk, Bispen havde benyttet, kunnet andet end til Nød udføre det, han foreskrev dem.

Pengene til Byggeriet havde Bispen jo faaet ved det i Sommerens Løb modtagne Forskud paa 5000 Rigsdaler. Ordningen med den faste Gage kom jo først i 1824. Lise saa dog aldrig sin Fader være modfalden i saa Henseende. Moderen var knap saa stærk, hun kunde stundom klage ængstelig.

Tillæg¹.

Allernaadigste Konge!

Allernaadigst tillade Deres Majestæt mig at fremsætte her i kort Sum, hvad jeg ved udførligere Forestillinger har andraget og med Bilag oplyst for Deres Majestæts danske Kancelli.

Indtægterne ved Ribe Bispestol er i Sæd 730 Tdr. Rug og 165

¹ Findes i Rigsarkivet. Desværre er det ikke muligt at afgøre, om de her anførte „Rigsdaler S.“ betyder „Sølv“ eller „Sedler“.

Tdr. Byg, hvilket tilsammen, naar Restancer, Loftsleje, Kastning og Svinding fraregnes, kan regnes lig med 800 Tdr. Rug. — I Penge haves nogle Indtægter, som ere angivne til henved 600 Rgd. S. Men mange af disse er ved Forsømmelse og anden Mislighed bortfaldne, saa at Embedets Indtægter ikke kunne regnes meget over 300 Rgd. S.

Af denne Indtægt paaligger det Biskoppen at vedligeholde de trende Kirker: Lunde, Outrup og Jernved, at vedligeholde Bispegaarden, at lønne Amanuensis og bestride Kontorholdet samt de med hans vidtløftige Rejser forbundne Bekostninger, den Amtsbefordring undtagen, som er mig tilstaaet uden for de egentlige Visitatsrejser.

Det vil allernaadigst skønnes, at det, som herfra kan blive tilovers, udgør kun et tarveligt Levebrød for en Familie, hvilket bliver endnu knappere, naar deraf endvidere skal udredes Gældsafbetaling og Understøttelse til Børn, hvilket er mit Tilfælde.

Men skal jeg desuden af denne Indtægt udrede: i Enkepensioner 600 Rgd. Sølv, i Skatter, Kommuneafgifter, Rangskat o. s. v. 1400 á 1500 Rgd. og til Erstatning for ældre Reparationer paa Bispegaarden aarlig i 14 Aar henved 150 Rgd., da vil der ikke alene under høje Kornpriser være lidet tilovers til min og Families Underholdning, men under Kornpriser som de nuværende, da jeg har maattet sælge Rugen for 3 Rigsdaler Sedler, vil endog hele Indtægten ikke tilstrække til slige Udgifter, og det bliver umuligt for enhver, som ikke har egen Formue, at beklæde dette Embede

Derfor, efter at have foruden ældre Naadesbevisninger modtaget Deres Majestæts Kald til Ribe Bispe-Embede, som et nyt Bevis paa Deres allernaadigste Tilfredshed; efter at have tjent Kirken i 31 Aar og ej alene tilsat min liden Fædrenearv, men ogsaa paadraget mig en betydelig Gæld ved Bygning paa 3 Præstegaarde og ved at opdrage seks Sønner, af hvilke den yngste endnu ligger ved Universitetet og fire af de andre tilligemed en Datter endnu behøver min Hjælp, vover jeg allerunderdanigst at bede, at Ribe Bispestol maatte allernaadigst fritages for de sidstnævnte Byrder, nemlig: Enkepensioner, Skatterne og Afbetaling paa Bispegaarden, da jeg saa haaber at kunne bestride Kirkernes og Bispegaardens Vedligeholdelse, Kontorhold og de øvrige fra Embedet ufraskillelige Bekostninger og endda at finde tarveligt

Udkomme for mig og mine af de til Embedet nu henliggende Indtægter.

Men — da nogen Tid maa hengaa, inden denne Forandring, om den finder allernaadigst Bifald, kan fuldføres — da jeg allerede for at udrede noget af Enkepensionerne og Skatter, som og for at bestride andre uundgaaelige Udgifter, har maattet gøre Gæld, — og endelig da Bispeenkerne i Ribe, som ej kunne taale at savne deres Pension, have lovligt Krav til mig saavel for en forfalden Halvaarspension som for Fremtiden, indtil den maatte anvises dem andet Steds fra, saa indflyer jeg fremdeles til Deres Majestæts Naade med allerunderdanigst Bøn, at jeg maatte ved et Forskud af 1000 Rigsdaler Sølv sættes i Stand til at rede for mig, indtil Sagen kan efter Deres Majestæts allernaadigste Villie vorde endeligen bestemt.

Kjøbenhavn, den 6te October 1821.

Allerunderdanigst

Dr. Jens Michael Hertz.
